

ДО Г-Н ЛЮБЕН ГЕНОВ

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
СЪЮЗА НА БЪЛГАРСКИТЕ ХУДОЖНИЦИ

26 януари 2026 г.

Относно: Състоянието на монументалното произведение в техника сграфито „Велчова завера 1835 г.“

Уважаеми господин Генов,

Асоциацията на реставраторите в България от години следи състоянието на монументалните произведения в техника сграфито, изпълнени през 70-те г. на ХХ в. във Велико Търново. Става въпрос за произведенията „Стражите“ на Григор Спиридонов, „Велчова завера 1835 г.“ на проф. Никола Гелов, „Апотеоз“ на Марчо Караджов и Георги Райчев, „Посрещане на руските войни освободители“ на Благой Иванов и „Търновска книжовна школа“ на проф. Никола Хаджитанев, разположени върху сгради на знаковите великотърновски улици „Стефан Стамболов“, „Велчо Джамджията“ и „Капитан Георги Мамарчев“. През 2018 г., по инициатива на Община Велико Търново, бе предприето поетапно обновяване на произведенията, възложено на лица без специализирано образование по реставрация. Това доведе до необратими изменения в автентичния колорит, оригиналните повърхности и технико-технологичните характеристики на въпросните монументални произведения.

Сграфитото „Велчова завера 1835 г.“ на проф. Никола Гелов е обновено през 2024 г.

Във връзка с подаден сигнал за увреждане на произведението, експертна група от Асоциацията на реставраторите в България посети Велико Търново и извърши оглед на място. Установено е цялостно нанасяне на плътен слой боя върху сграфитото. Изпълнени са и възстановки без съобразяване с оригиналния авторски проект. В резултат на намесата е причинено драстично изменение на автентичния колорит, обезличено е въздействието на оригиналните цветни мазилки с характерните им повърхности, променени са технико-технологичните характеристики на произведението. На практика, замислената като реставрация инициатива е прераснала в съавторство.

Дейностите са приети от комисия, назначена от Експертния съвет на Съюза на българските художници (№ 235/4.XI.2024 г.). Въпреки че в комисията няма реставратор

е констатирано, че „реставрационните дейности са извършени на високо професионално ниво“. В становището е посочено, че покриването с боя на оригиналните мазилки е съответстващо на изискванията на техника сграфито, а документираното от нас драстично изменение на автентичния колорит е определено като постигнато „съответствие в цветово и художествено-естетическо отношение“. Въпреки наличието на поредица от увредени художествени произведения в техника сграфито в същия град, комисията смята, че Община Велико Търново може да служи за пример по отношение опазването и съхраняването на паметниците на културата в България“.

Становището на Съюза на българските художници не съответства на установеното фактическо състояние и поражда сериозни професионални притеснения. Извършените намеси върху сграфитото „Велчова завера 1835 г.“ са довели до съществени изменения в автентичните характеристики на произведението и на авторския почерк. Това е особено чувствителен въпрос, доколкото авторът проф. Никола Гелов, е бил дългогодишен член на СБХ, а защитата на авторството е сред основните ангажименти на организацията. Дадената оценка, която приема извършените дейности като професионално издържани, поражда опасения, че не са отчетени в необходимата степен утвърдените принципи за опазване на автентичността в консервационно-реставрационната практика. Заклученията в експертното становище на СБХ създават риск не само за конкретното произведение, но и за други монументални творби на територията на Община Велико Търново, които не притежават самостоятелен статут на недвижима културна ценност. В този контекст бихме желали да предложим възможността за извършване на допълнителна съвместна експертна оценка на състоянието на сграфитото „Велчова завера 1835 г.“ с участието на квалифицирани реставратори, включително представители на секция „Реставрация“ към Съюза на българските художници. Убедени сме, че подобен подход би допринесъл за по-пълно отчитане на спецификата на техниката сграфито и би създал предпоставки за още по-ефективно професионално сътрудничество между Съюза на българските художници и Асоциацията на реставраторите в България при разглеждането на сходни случаи в бъдеще.

С уважение:

Александър Вътов,
Председател на УС на АРБ